

Karadeniz Bölgesi Kalkınma Politikalarından Yansımalar: *Rapana Venosa* Üretiminde Kırsal Kadının Rolü*

Ayşe Gündüz Hoşgör
Sosyoloji Bölümü
Orta Doğu Teknik Üniversitesi
hosgor@metu.edu.tr

(*) Araştırma AB 7. Çerçeve Programı KnowSEAS projesi kapsamında yürütölmektedir.

Sunum İçeriđi

Kırsal Kalkınmada Toplumsal Cinsiyete Dayalı Kavramsallaştırmalar

Sorun Alanları

Alternatif Yaklaşımlar

Alternatif Yaklaşımlara Örnek: *Rapana Venosa* Üretiminde Kadın

Kırsal Kalkınma Kavramsallaştırması

Kırsal Kalkınma belirli bir **ideoloji** ekseninde toplulukların sosyal, ekonomik ve toplumsal dönüşümlerini inşa etmeyi hedefler.

Sürdürülebilir kalkınma, insan ile doğa arasında denge kurarak doğal kaynakları tüketmeden gelecek nesillerin ihtiyaçlarının karşılanmasıdır.

Kırsal Kalkınma politikaları da **sosyal ve ekonomik eşitsizliği gidermeye** yönelik politikaları içerir.

Hedeflenen toplumsal dönüşüm **katılımcı yaklaşımla** yön bulmayı ve **sürdürülebilir kalkınma** unsurlarını içermeyi önemser.

Günümüzde bu politikaların **kadın ve erkek üzerindeki etkisinin farklı olduğu vurgusu** kalkınma yazınında önemli bir tartışma konusunu oluşturur.

Bir diğer önemli unsur ise Kırsal Kalkınma yaklaşımlarına **feminist yaklaşımların** nüfus etmesidir (cinsiyet / toplumsal cinsiyet).

Cinsiyet

Bireyin kadın ya da erkek olarak mevcut genetik, fizyolojik ve biyolojik özellikleri olarak tanımlanmaktadır. Bu özellikler kadın ve erkek arasında bir eşitsizlik değil, sadece bir cinsiyet farkı yaratmaktadır.

Toplumsal Cinsiyet

Farklı kültürde, tarihin farklı anlarında ve farklı coğrafyalarda kadınlara ve erkeklere toplumsal olarak yüklenen roller ve sorumlulukları ifade eder. Toplumsal cinsiyet kısaca, sosyal yönden kadın ve erkeğe verilen roller, sorumluluklar olarak tanımlanır.

Kırsal Kadınla ilgili Sorunlar Alanları: Araştırmalar Ne Gösteriyor?

1) Vatandaşlık Haklarından Yoksunluk

Nüfusa Kayıtlı ol(a)mama ile ilgili sorunlar

Eğitime sınırlı erişim (Dünyada kırsal kadının %67 okuryazar değil)

Sağlık imkanlarına erişimde yoksunluk (sağlıksız koşullarda doğum; gıdaya erişememe, kalitesiz beslenme vs.)

Evlilikte karar verme süreçlerinde kısıtlı söz hakkına sahip olma

Şiddet

Miras ve mülkiyet sahipliğinde yoksunluk (Genel: %1 mülkiyet kadına ait)

Sigortasız çalışma ve güvencesiz olmak

Aile ve toplumsal yaşamda «ikincil» konumda olmak

2) Kadın Emeğinin Görünmezliği

Ev içi Yeniden Üretim Emeğinin Görünmezliği (*yemek yapma; bulaşık ve çamaşır yıkama; temizlik; çocuk doğurma; çocuk, hasta ve yaşlı bakımı; tezek vs. yapımı*)

Ev dışı Üretim Emeğinin Görünmezliği
(*tarla, bağ, bahçede uzun ve zor şartlarda çalışma; hayvancılıkta hayvanların, ahırın temizliği, yem verme, süt sağımı, peynir yapımı vs.*)

Ucuz işgücü (*mevsimlik tarım işçiliği , fabrika işçiliği vs.*)

Uzun saatler ve zor şartlarda çalışma

3) Kırsal Kadının Bilgisinin Görünmezliği

Geleneksel bilginin yok sayılması

Geleneksel bilginin yok olması/edilmesi

4) Karar Süreçlerine Sınırlı Katılım

Kırsal kalkınmada planlama ve karar verme süreçlerine kadının dahil edilmemesi

Örgütlenmede sorunlar (örnek: ziraat odalarında kadın temsilcilerin olmaması)

Kredi ve pazara erişim sorunları

Teknik eğitime katıl(a)mama

5) Kırsal Kalkınma Uzmanlığında Kadınların Yaşadığı Sorunlar

Emeğin Görünmezliği

Toplumsal Cinsiyete dayalı işbölümü

Sigortasız ve güvencesiz çalışma

Düşük ücret

İşten çıkartmalarda/ayrılmalarda özlük hak ihlalleri;
tazminatların ödenmemesi vs.

Kararlara sınırlı katılım

Kırsal Kalkınmada Kadın/Toplumsal Cinsiyet Temelli Alternatif Yaklaşımlar

Modernist Yaklaşım (Kalkınmada Kadın (WID) Yaklaşımı)
(liberal feminizm; geleneksel/modern karşıtlığı
????/SORUNLU

Eleştirel/Çatışmacı Yaklaşım (Kalkınma ve Kadın (WAD) Yaklaşımı; Toplumsal Cinsiyet ve Kalkınma Yaklaşımı (GAD))/
(Sosyalist feminizm) görünmez kadın emeğinin görünür kılınması/ ev içi üretime erkeklerin katılımı

Ekolojik Yaklaşım (Kadın Çevre ve Kalkınma)
(ekofeminizm; ekolojik düşünceyi toplumsal cinsiyet yaklaşımıyla ilişkilendirme)

Alternatif Yaklaşım Örneği : Karadeniz Bölgesinde Balıkçılık Üretiminde Kırsal Kadının Rolü

Karadeniz Bölgesinde kırsal alanda kadınlar tarım dışı üretim faaliyetlerine de katılmaktadırlar.

Ancak bu katılımı da az önce tartışılan sorunlar yaşanmaktadır.

Örneğin balıkçılık sektöründe kadınlar çalışmaktadır; yine de sektörde kadın emekği görünmezdir.

Örnek: küçük balıkçılıkla geçimini sağlayan hanelerde balıkçı eşleri tarlayla, bahçeye de ilgilenmenin yanı sıra, ağılara kurşun ve mantar dizme ya da ağ tamiri yapmaktadır. Ancak bu emek istatistiklere ve politikalara yansımamaktadır.

Dışarıya ağ ören balıkçı eşleri olduğu gibi zaman zaman eşleriyle balığa çıkan kadınlar da vardır. Bölgede ayrıca kadınlar balık temizleme ve paketlenme gibi üretim faaliyetleri yapan firmalarda istihdam edilmektedir

Küreselleşme ve *Rapana Venosa* Üretiminde «Görünmez» Kadın Emeği

Rapana Venosa (Deniz Salyongozu)'nun Karadeniz Serüveni

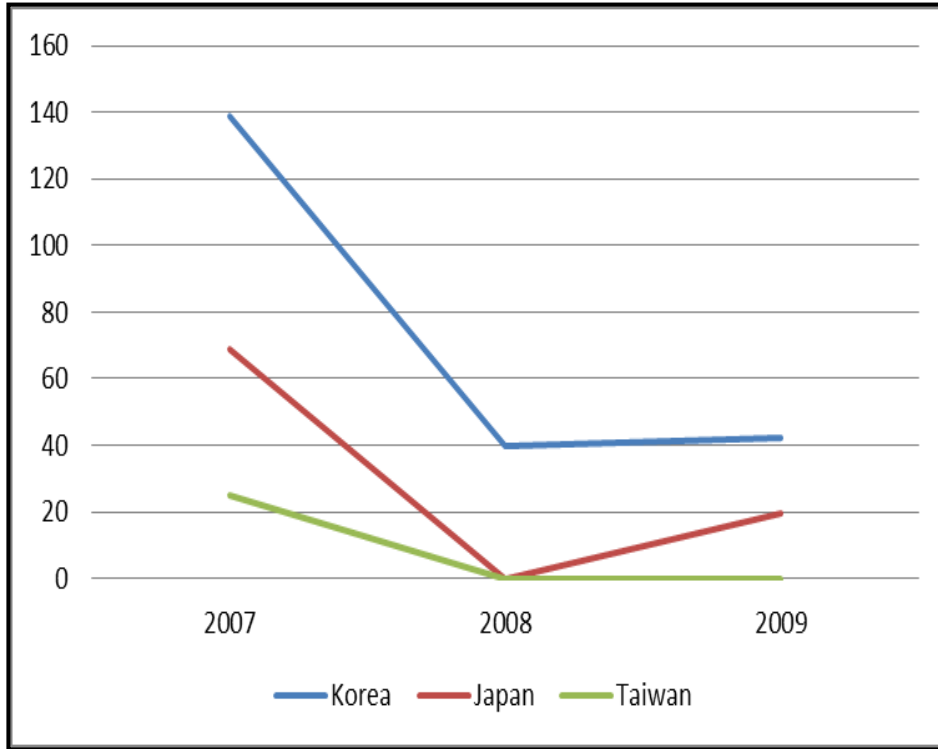
1940'larda Doğu Asya (Japonya) sularından tankerlerle Karadeniz'e geldiği tahmin edilmektedir.

«İstilacı tür» / «istilacı tür değil» tartışması

Dipte midyelerin üstünü kapatma

Karadenizdeki özgün balık türünde azalma

1980'lerden sonra ihracat temelli ürünlerin çeşitlenmesi ve ülkeler arası ortak üretim alanların yaratılmasıyla Rapana Venasa'nın Japonya, Kore ve Çine ihracatı başlamıştır.

Karadeniz Kırsal Kalkınma politikalarında üretimin teşvik edilmesi.
Örnek: vergiden muafiyet

Neden Teşvik Ediliyor?

- 1) Karadenizde Ekolojik Denge
- 2) Küçük yoksul balıkçıya ve kırsal alanda yaşayan köylü kadınlara istihdam yaratması

Ekolojik yaklaşımla **sosyo-ekonomik kırsal kalkınma** yaklaşımının «buluşması»

Ancak kırsal kalkınmada toplumsal cinsiyet yaklaşımının henüz bu «buluşmaya» katılmadı.

ALTERNATİF YAKLAŞIM İHTİYACI??

NEDEN KATILSIN??

Temel Araştırma Bulguları

Samsun: Karaağaç (Dağ köyü) & Ayvancık Köyü (Ova köyü)
Kadınların Yaptıkları İş: *Rapana* Temizleme

100 kadın (geçmişte 250 çalışmış)

Bekar genç ve yaşlı kadınlar

Geçmişte çocuk işgücü

İlkokul mezunu (gençler)

07:00- 17:00 arasında ayakta çalışma
(servislerle köyden ulaşım/yemek fabrikaya ait)

Bazen gece vardiyası

En yoğun 20 gün çalışma (GEÇİCİ EMEK)

Kameralarla fabrika içinde gözetleme (Taylorist üretim)

Ağır çalışma koşulları (koku, nem, vs.)

1 günde 150 kg. rapana temizleme

1 kg rapana 1.5 euro kazanç

Günlük 15-20 euro kazanç

Japonya'da: Rapana salatası 2.37 euro/90 gr. (KAR MARJI ÇOK YÜKSEK)

Rekabet

Kazanç aileye veriliyor/ çeyiz

Sigortasız çalışma

Toplumsal stigma (koku; «evde kalma» riski vs.)

Umut: Köy dışına gelin gitme (gençler); kendi işini kurma (orta yaş)

GİRİŞİMCİLİK desteklenebilir..

Sonuç Yerine

Kırsal Kalkınma Politikalarında Toplumsal Cinsiyet
Ana Akım Yaklaşımının Göz Önünde
Bulundurulma İhtiyacı

Politika yaparken «görünmez kırsal kadın
emeğinin» nasıl görünür olabileceği üzerinde
çalışmak/düşünmeye devam etmek

Alternatif Kırsal Kalkınma Yaklaşımları Yaratma
İhtiyacı